

Sygn. akt I UK 159/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 grudnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z odwołania A. N.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K.

o rentę z tytułu niezdolności do pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 2 grudnia 2014 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 4 grudnia
2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z 13 sierpnia 2012 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K.
odmówił A. N. prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. W odwołaniu od

powyższej decyzji A. N. wnosił o przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Wyrokiem z 16 listopada 2012 r. Sąd Okręgowy w K. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. z 13 sierpnia 2012 r. w ten sposób, że przywrócił A. N. rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy od daty wstrzymania świadczenia, tj. od 1 sierpnia 2012 r. do 31 grudnia 2013 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca A.N. ur. 18 listopada 1962 r., ma wykształcenie średnie techniczne, z zawodu jest technologiem szkła, ostatnio prowadził własną działalność gospodarczą - sklep warzywno-spożywczy i pracował jako sprzedawca. W okresie od 12 kwietnia do 8 października 2010 r. korzystał ze świadczenia rehabilitacyjnego, a od 9 października 2010 r. do 31 lipca 2012 r. pobierał rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy. 14 czerwca 2012 r. złożył wniosek o przyznanie renty na dalszy okres, jednakże lekarz orzecznik, a następnie Komisja Lekarska ZUS uznali wnioskodawcę za zdolnego do pracy. W celu rozstrzygnięcia w kwestii istnienia dalszej częściowej niezdolności wnioskodawcy do pracy, Sąd Okręgowy zasięgnął opinii biegłego sądowego specjalisty z zakresu ortopedii i traumatologii i na jej podstawie ustalił, że rozpoznane u wnioskodawcy schorzenia: stan po uszkodzeniu ścięgien mięśni zginaczy ręki lewej oraz nerwów pośrodkowego i łokciowego, niedowład nerwów pośrodkowego i łokciowego ręki lewej, upośledzenie funkcji chwytnej ręki lewej, powodują nadal częściową okresową niezdolność do pracy od sierpnia 2012 r. do, jak wskazał Sąd „30 listopada 2012 r.” Stan ten powoduje, że ręka lewa jest praktycznie funkcjonalnie bezużyteczna. Wnioskodawca nie jest w obecnym stanie zdrowia wykonywać prac zarobkowych wymagających sprawności obu rąk, nie może też wykonywać żadnych precyzyjnych, ani siłowych prac ręką lewą. Organ rentowy złożył zastrzeżenia do opinii biegłego. W opinii uzupełniającej biegły podtrzymał swe stanowisko, wskazując że wnioskodawca będący z wykształcenia technologiem szkła do wykonywania pracy zgodnej z tym wykształceniem potrzebuje sprawności obu rąk, którą utracił. Natomiast będąc współwłaścicielem sklepu, jako osoba jednoręczna musi zatrudniać pracowników, gdyż nie jest w stanie wykonać szeregu prac wymaganych przy prowadzeniu działalności, w tym prowadzenia samochodu, zaopatrzenia i segregowania towaru itp. Opinię tę Sąd Okręgowy ocenił jako trafną i

dostatecznie wyjaśniającą przedmiot sporu, podkreślając że została wydana przez biegłego lekarza z dużym doświadczeniem zawodowym, specjalistę odpowiedniego do rodzaju schorzeń wnioskodawcy, po wnikliwej i szczegółowej analizie aktualnych badań oraz zebranej w aktach dokumentacji. Z tych względów Sąd Okręgowy uznał, że A. N. spełnia przesłanki określone w art. 12, art. 13 i art. 57 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.), a zatem odwołanie należy uznać za uzasadnione.

Apelację od powyższego wyroku wniósł Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. i zaskarżając ten wyrok w całości, zarzucił mu naruszenie prawa materialnego, a w szczególności art. 57 ust. 1 pkt. 1 oraz art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania. Apelujący podniósł, że opinia biegłego ortopedy - traumatologa budzi zastrzeżenia. O niezdolności do pracy nie decyduje bowiem tylko stopień zaawansowania schorzeń, a więc ocena medyczna, ale także inne okoliczności, w tym poziom posiadanych kwalifikacji i możliwość zarobkowania w zakresie tych kwalifikacji, jak również możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego - przy uwzględnieniu rodzaju i charakteru dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne. Wnioskodawca od 1997 r. jest współwłaścicielem sklepu spożywczo-warzywnego, a od 20 stycznia 1999 r. podlegał ubezpieczeniom jako osoba współpracująca przy prowadzeniu działalności gospodarczej i mimo następstw urazu z 15 kwietnia 2009 r. nadal współpracował przy prowadzeniu działalności gospodarczej. W ocenie organu stwierdzone upośledzenie sprawności lewej ręki nie powoduje zatem niezdolności do dalszej współpracy przy prowadzeniu działalności gospodarczej.

Wyrokiem zaskarżonym rozpoznawaną skargą kasacyjną Sąd Apelacyjny, uznając apelację organu rentowego za uzasadnioną, zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.

Sąd drugiej instancji wskazał, że niezdolna do pracy w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności

organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu. Całkowicie niezdolna do pracy jest osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy (art. 12 ust. 2), zaś częściowo niezdolna do pracy jest osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji (art. 12 ust. 3). Do oceny stopnia i trwałości niezdolności do pracy oraz rokowania co do odzyskania zdolności do pracy, stosownie do treści art. 13 ust. 1 ustawy uwzględnia się: stopień naruszenia sprawności organizmu oraz przywrócenie niezbędnej sprawności w drodze leczenia i rehabilitacji, możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę, rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, wobec zarzutów podniesionych w apelacji, konieczne było uzupełnienie postępowania, przez zasięgnięcie opinii biegłych specjalistów z zakresu chirurgii urazowo-ortopedycznej i neurochirurgii. Na podstawie tych opinii, Sąd Apelacyjny ustalił, że rozpoznane u wnioskodawcy schorzenia: brak funkcji ręki lewej (osoba praktycznie jednoręka), pourazowa dysfunkcja ręki lewej u osoby praworęcznej nie powodują niezdolności do pracy zarobkowej, przy wzięciu pod uwagę jego kwalifikacji. Biegli po zapoznaniu się z całością dokumentacji leczenia podzielili stanowisko ZUS, że mimo bardzo znacznego kalectwa (braku funkcji ręki lewej i w praktyce nieprzydatności) A. N. nie jest niezdolny do pracy nawet w stopniu częściowym. Dlatego Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska Sądu Okręgowego, że rozpoznane przez biegłych zmiany chorobowe ograniczają sprawność A. N. i jego przydatność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji, powodując częściową niezdolność do pracy. Zdaniem Sądu, w opinii sporządzonej w toku postępowania apelacyjnego dokonano wnikliwej oceny stanu zdrowia wnioskodawcy, uwzględniającej jego wiek, kwalifikacje zawodowe oraz stopień zaawansowania rozpoznanych schorzeń. Sąd odwoławczy podkreślił, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego istnieje zgodność co do tego, że choć ocena niezdolności do pracy w zakresie dotyczącym naruszenia sprawności organizmu i wynikających stąd ograniczeń możliwości wykonywania zatrudnienia wymaga z reguły wiadomości specjalnych, to jednak ostateczna ocena, czy ubezpieczony jest częściowo niezdolny do pracy musi uwzględniać

także i inne elementy i ma charakter prawny, stanowiąc subsumcję stanu faktycznego do norm prawnych, wobec czego może jej dokonać wyłącznie sąd, a nie biegły. Ocena ta, z uwzględnieniem wieku, kwalifikacji ubezpieczonego oraz jego możliwości wykonywania dotychczasowej lub podjęcia innej pracy, a także celowości przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę zdolności umysłowe i fizyczne oraz okres pozostawania poza zatrudnieniem (pobierania renty), powinna uwzględniać zasady logiki i doświadczenia życiowego. Miernikiem kwalifikacji najczęściej brany pod uwagę jest wiek, wykształcenie i staż pracy, czyli umiejętność wykonywania pracy zdobyta w praktyce. Oceniając powołaną opinię jako miarodajny dowód w sprawie, Sąd Apelacyjny podzielił zawarte w apelacji zarzuty naruszenia w zaskarżonym wyroku prawa materialnego.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego, wnosząc o jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Skarżący zarzucił naruszenie przepisów prawa procesowego, mające istotny wpływ na wynik sprawy: (-) art. 233 § 1 k.p.c., przez dokonanie oceny dowodu w postaci opinii biegłych sądowych z zakresu chirurgii urazowo ortopedycznej i neurochirurgii z przekroczeniem wyrażonej w art. 233 § 1 k.p.c. zasady wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego, a w konsekwencji nieuwzględnienie, że stwierdzony przez biegłych charakter schorzenia wnioskodawcy „brak funkcji ręki lewej (osoba praktycznie jednoręka)” przy uwzględnieniu innych dowodów zgromadzonych w aktach sprawy, oraz wieku, wykształcenia, dotychczasowego doświadczenia zawodowego i rynku pracy na terenie miasta Sandomierz uniemożliwia mu przekwalifikowanie się i podjęcie pracy o innym charakterze niż praca fizyczna wymagająca pełnej sprawności obu rąk, przy czym powyższe naruszenie miało istotny wpływ na treść orzeczenia, gdyż jednostkowy dowód w postaci opinii ww. biegłych pozostaje w sprzeczności z pozostałym materiałem dowodowym zgromadzonym w sprawie; (-) art. 382 k.p.c., przez uznanie za jedyny miarodajny dowód w sprawie, dowód przeprowadzony przez Sąd Apelacyjny w postaci opinii biegłych z zakresu chirurgii urazowo ortopedycznej i neurochirurgii, z pominięciem przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia materiału dowodowego zebranego w toku postępowania przed Sądem

Okręgowym w K., tj. opinii biegłego z zakresu ortopedii i traumatologii narządu ruchu, przy czym powyższe naruszenia miało istotny wpływ na treść orzeczenia, gdyż z pominiętego dowodu w postaci opinii biegłego z zakresu ortopedii i traumatologii narządu ruchu jasno wynika, że wnioskodawca nie jest zdolny do wykonywania prac zarobkowych wymagających sprawności obu rąk, prac precyzyjnych, ani siłowych; (-) art. 286 k.p.c., przez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy opinie biegłych sądowych zawierają w swej treści odmienne ustalenia w zakresie wniosków dotyczących oceny zdolności skarżącego do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji, co miało istotny wpływ na wynik postępowania i treść wyroku Sądu Apelacyjnego, gdyż istotne dla rozstrzygnięcia sprzeczność nie zostały wyjaśnione w sposób jednoznaczny; (-) art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c., przez brak wskazania w uzasadnieniu wyroku podstaw, dla których Sąd Apelacyjny odmówił wiarygodności i mocy dowodowej opinii biegłego z zakresu ortopedii i traumatologii narządu ruchu, wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa, co mogło mieć wpływ na treść rozstrzygnięcia.

Skarżący zarzucił także naruszenie przepisów prawa materialnego: art. 57 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przez błędną wykładnię i uznanie, że skarżący nie spełnia przesłanek wskazanych w art. 57 tej ustawy, mimo że w przedmiotowym postępowaniu występowały przesłanki do innej interpretacji ww. przepisu, co spowodowałoby uznanie wnioskodawcy za częściowo niezdolnego do pracy i wiązałoby się z przyznaniem świadczenia z tego tytułu; (-) art. 12 ust. 3 w zw. z art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że skarżący nie jest częściowo niezdolny do pracy, gdyż nie utracił zdolności do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji, pomimo że stwierdzone u niego schorzenia uniemożliwiają wykonywanie wyuczonego zawodu (technik technolog szkła), a także podjęcia innej pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji; (-) art. 13 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przez jego niewłaściwe zastosowanie przy

dokonywaniu oceny, czy u skarżącego zachowana została możliwość zarobkowania w zakresie posiadanych przez niego kwalifikacji i przyjęcie za podstawę rozstrzygnięcia w tym zakresie opinii biegłych z zakresu chirurgii urazowo ortopedycznej i neurochirurgii, którą oceniona została jego zdolność do pracy bez uwzględnienia wieku skarżącego, poziomu wykształcenia i indywidualnych predyspozycji psychofizycznych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga jest uzasadniona.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie może być rozpoznany w ramach kontroli kasacyjnej, ponieważ zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów, a art. 233 § 1 k.p.c. dotyczy jednoznacznie i bezpośrednio oceny dowodów. W sposób nieprawidłowy podniesiono zarzut naruszenia art. 286 k.p.c., gdyż skarżący nie powołał art. 391 § 1 k.p.c., co uniemożliwia odniesienie tego zarzutu do wyroku Sądu drugiej instancji. Uzasadniony okazał się jednak zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. W uzasadnieniu podstaw skargi trafnie wskazano, że Sąd Apelacyjny, wbrew zasadom wynikającym z art. 382 k.p.c., uznał za jedyny miarodajny dowód w sprawie dowód przeprowadzony przed tym sądem w postaci opinii biegłych z zakresu chirurgii urazowo ortopedycznej i neurochirurgii. Przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia został w całości pominięty materiał dowodowy zebrany w toku postępowania przed Sądem Okręgowym, tj. opinia biegłego z zakresu ortopedii i traumatologii narządu ruchu. Wprawdzie sąd drugiej instancji może, zwłaszcza po przeprowadzeniu własnego postępowania dowodowego, dokonać odmiennych ustaleń faktycznych niż sąd pierwszej instancji, jednakże nie może tego uczynić opierając swoje rozstrzygnięcie wyłącznie na własnym materiale, pomijając wynik postępowania dowodowego przeprowadzonego przez sąd pierwszej instancji (wyrok Sądu Najwyższego z 16 marca 1999 r., II UKN 520/98, OSNP 2000 nr 9, poz. 372; postanowienie Sądu Najwyższego z 5 maja 2000 r., II CKN 853/00, LEX nr 51980). Sąd odwoławczy, dokonując odmiennych ustaleń, powinien też wskazać, w czym

tkwi wadliwość stanowiska sądu pierwszej instancji, dlatego określone dowody dostarczają odmiennych wniosków, które z dowodów nie zasługują na wiarę, co sprawia, że wyłania się inny obraz stanu faktycznego sprawy (wyrok Sądu Najwyższego z 6 lutego 2003 r., IV CKN 1752/00, LEX nr 78279). Tymczasem, Sąd Apelacyjny nie wyjaśnił dlaczego wskazanemu wyżej dowodowi biegłego z zakresu ortopedii i traumatologii narządu ruchu odmówił wiarygodności i nie uznał go za przydatny w niniejszej sprawie.

Wobec powyższego Sąd odwoławczy zastosował wskazane w podstawie skargi przepisy prawa materialnego: art. 13 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 12 ust. 3 oraz art. 57 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS do wadliwie ustalonego stanu faktycznego. W rezultacie ocena prawna spełnienia przez ubezpieczonego warunków uzyskania renty określonych w tych przepisach nie może być miarodajna.

Należy dodać, że Sąd trafnie wskazał, że choć ocena niezdolności do pracy w zakresie dotyczącym naruszenia sprawności organizmu i wynikających stąd ograniczeń możliwości wykonywania zatrudnienia wymaga z reguły wiadomości specjalnych, to jednak ostateczna ocena, czy ubezpieczony jest częściowo niezdolny do pracy musi uwzględniać także i inne elementy i ma charakter prawny, stanowiąc subsumpcję stanu faktycznego do norm prawnych, wobec czego może jej dokonać wyłącznie sąd, a nie biegły (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z 8 maja 2008 r., I UK 356/07, OSNP 2009 nr 17-18, poz. 238; z 3 września 2009 r., III UK 30/09, LEX nr 537018, 13 października 2009 r., II UK 106/09, LEX nr 558589). Ocena ta, z uwzględnieniem wieku, kwalifikacji ubezpieczonego oraz jego możliwości wykonywania dotychczasowej lub podjęcia innej pracy, a także celowości przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę zdolności umysłowe i fizyczne oraz okres pozostawania poza zatrudnieniem (pobierania renty), powinna uwzględniać zasady logiki i doświadczenia życiowego. Miernikiem kwalifikacji najczęściej brany pod uwagę jest wiek, wykształcenie i staż pracy, czyli umiejętność wykonywania pracy zdobyta w praktyce (por. wyrok Sądu Najwyższego z 27 czerwca 2011 r., I UK 407/10, LEX nr 1084701). Jednakże Sąd poprzestał na tych ogólnie trafnych stwierdzeniach, nie odnosząc ich do konkretnej sytuacji ubezpieczonego. W szczególności Sąd nie wyjaśnił, czy uważa, że

ubezpieczony zachował pełną zdolność do wykonywania wyuczonego zawodu technika technologii szkła, a jeśli tak, to dlaczego wykonywanie tego zawodu nie wymaga sprawności obydwu rąk, zwłaszcza, że zdaniem Sądu pierwszej instancji wykonywanie pracy technika technologii szkła wymaga takiej sprawności. Ponadto, Sąd nie odniósł się do twierdzeń Sądu Okręgowego, że ubezpieczony ma jedynie ograniczoną zdolność także do wykonywania pracy współwłaściciela sklepu, ponieważ jako osoba jednoręczna musi zatrudniać pracowników, gdyż nie jest w stanie samodzielnie wykonać szeregu prac wymaganych przy prowadzeniu działalności, w tym między innymi prowadzenia samochodu, zaopatrzenia, segregowania i układania towaru itp.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego - na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.